

УДК 78.22.018.43:[005.336.5:81'243]
DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.94.11>

О. І. Васильченко

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Запорізького національного університету

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ-ПСИХОЛОГІВ ЗАСОБАМИ ОНЛАЙН ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена аналізу практики використання онлайн технологій з метою формування іншомовної компетентності магістрів-психологів. Запропоноване дослідження зумовлено потребою вітчизняної університетської освіти не тільки підвищити якість викладання/навчання, але й, у зв'язку з повномасштабним російським вторгненням, зберегти потенціал українських університетів під час дистанційної форми навчання, який був накопичений за попередні роки.

У статті зроблено наголос на актуальності питання формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців у зв'язку з загальними інтеграційними тенденціями у європейській системі освіти, визначення Радою Європи основних ключових компетентностей серед яких – знання іноземної мови, а також ухвалення Верховною Радою України закону щодо ствердження ролі англійської мови у вітчизняній науці та освіті.

З'ясовано, що незважаючи на те, що протягом останніх десятиліть спостерігається тенденція до вивчення змісту іншомовної компетентності студентів немовних факультетів та засобів її формування, але питання формування іншомовної компетентності студентів-магістрів залишається без належної уваги. Виокремлення поставленої проблеми обґрунтовується необхідністю застосування інших підходів до формування іншомовної компетентності магістрів немовних факультетів.

Грунтуючись на спостереженні, порівнянні форм і видів навчальної діяльності під час практичних занять запропоновано найбільш ефективні форми та методи для запровадження у навчальну дисципліну «Професійно-орієнтований практикум іноземною мовою» для студентів-магістрів спеціальності «Психологія», який входить до переліку обов'язкових дисциплін підготовки шукачів освіти магістерського ступеня.

Спираючись на теоретичний аналіз наукових праць, запропоновано авторське тлумачення іншомовної компетентності магістрів-психологів, яка є складовою професійної компетентності.

Особливий наголос зроблено на умінні магістра-психолога презентувати свої наукові інтереси, результати дослідження, досягнення у вигляді доповіді, презентації англійською мовою. Підкреслена важливість забезпечення студентів-магістрів професійно-насиченим автентичним матеріалом та ознайомлення з необхідними стратегіями щодо роботи з науковими текстами, що сприяє розвитку навичок наукового пошуку у магістрів, окреслює основи їхньої майбутньої кваліфікаційної роботи, та формує уміння готувати тези-довіді на міжнародні конференції, виступи англійською мовою. У статті визначено найбільш ефективні форми формування іншомовної компетентності здобувачів магістерського рівня під час онлайн навчання.

Ключові слова: магістр, психологія, іншомовна компетентність, англійська мова, онлайн технології.

Постановка проблеми. На кожному етапі історичного розвитку суспільства, особливо в період потрясіння та неочікуваних подій, перед системою вищої школи постає питання щодо пошуку ефективних технологій з забезпечення освітніх послуг. У зв'язку з повномасштабним російським вторгненням, на сьогодні перед системою вітчизняної університетської освітою стоїть завдання не тільки зберегти потенціал українських університетів, який був накопичений за попередні роки, але й підвищити якість викладання/навчання, незважаючи на дистанційну форму навчання.

4 червня 2024 року Верховна Рада України ухвалила закон № 9432, спрямований на впрова-

дження англійської мови у різні сфери суспільства. Освітня і наукова сфери визначається обов'язковими для застосування англійської мови [1].

У сучасному світі англійська мова є пріоритетною мовою наукових публікацій, оприлюднення досягнень у різних галузях науки, а з прийняттям вищезгаданого закону роль англійської мови стає вагомим у науці і освіті й в Україні. Разом з тим актуальність формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців зумовлена також з загальними інтеграційними тенденціями у європейській системі освіти, визначення Радою Європи основних ключових компетентностей серед яких – знання іноземної мови.

Саме тому, питання щодо визначення форм, методів забезпечення якості формування особистості майбутнього фахівця, магістра, який відповідає сучасному запиту суспільства, а саме володіє необхідними вміннями та навичками, які дозволяють йому бути спроможним проводити дослідження з урахуванням новітніх тенденцій у науці, впроваджувати новітні світові досягнення у практичну діяльність, а також представляти власні наукові розробки на міжнародних конференціях, налагоджувати професійні зв'язки з закордонними партнерами залишається відкритим для обговорення.

Проблемі іншомовної компетентності студентів немовних факультетів, з точки зору її складових, присвячені роботи В. Дроздової, К. Рудницької [2], І. Когут [3], Я. Кульбашної, В. Захарової [4].

Низка вітчизняних авторів досліджують питання формування іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей за допомогою мультимедійних технологій, інтерактивних методів: В. Волкової [5], В. Захарова [6], С. Іваненко [7], О. Крекотень, Л. Байдак[8], Г. Салашенко [9].

Отже, значна кількість науковців розглядають іншомовну компетентність студентів як частину професійної компетентності фахівця, яка дозволяє підтримувати та розширювати ділові зв'язки з іноземними партнерами та самостійно вдосконалювати свій рівень професійного спілкування.

Незважаючи на достатню кількість публікацій з питання формування іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей, саме питання щодо формування іншомовної компетентності студентів-магістрів не отримало, на нашу думку, достатню уваги. Виокремлення поставленої нами проблеми обґрунтовується необхідністю застосування інших підходів до формування іншомовної компетентності магістрів немовних факультетів.

Метою нашого дослідження є опис практики використання мультимедійних технологій задля формування іншомовної компетентності магістрів-психологів під час воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Ґрунтуючись на спостереженні, порівнянні форм, видів навчальної діяльності та онлайн засобів під час практичних занять з іноземної мови, нами запропоновано найбільш ефективні, на нашу думку, для запровадження у навчальну дисципліну «Професійно-орієнтований практикум іноземною мовою» для студентів-магістрів спеціальності «Психологія», який входить до переліку обов'язкових дисциплін підготовки шукачів освіти магістерського ступеня.

Одним з перших чинників, які сприяють формуванню іншомовної компетентності магістрів-психологів є, на нашу думку, обов'язковість для викладача та студентів-магістрів режим «працюючий» відеокамери під час заняття у синхронному режимі дистанційного навчання. Ми переконанні,

що відеозв'язок під час он-лайн конференцій відтворює відчуття «реального» навчального середовища. Важливим у цьому контексті є роль викладача, місія якого є створення позитивного навчального середовища, довірливої атмосфери, що є важливим не тільки для більш ефективного засвоєння навчального матеріалу, позбавленню страху, тривожності під час говоріння іноземною мовою, але й дуже важливим для підтримки психологічного клімату у групі під час воєнного стану.

Наступним чинником, який, на нашу думку, впливає на ефективність формування іншомовної компетентності магістрів під час онлайн навчання є, можливість надання викладачам вільного вибору он-лайн технологій, що дозволяє будувати навчальний процес, дотримуючись цілей та завдань навчальної програми дисципліни, і разом з тим обирати саме ті форми, які найбільш відповідають індивідуальним характеристикам магістрів-психологів, тобто забезпечуючи особистісно-орієнтований підхід адже кожний магістр це носій вже сформованих уявлень щодо місця майбутньої професійної діяльності у його житті, власної мотивації, власного досвіду.

Здобувачі магістерського ступеня це люди, які характеризуються різними віковими характеристиками, різним особистим досвідом, але всі мають вже бакалаврський ступень освіти, що, можемо припустити, свідчить щодо їхніх розвинутих навичок та умінь ефективно виконувати поставлені завдання під час практичного заняття та самостійної роботи, мислити незалежно, креативно. Від особистості магістра очікуються більш активна участь в інтерактивних видах роботи, вправах, які вимагають сформованого самостійного аналітичного та творчого мислення.

У нашому дослідженні ми погоджуємося з колегами, що іншомовна компетентність є складовою професійної компетентності майбутнього фахівця, яка забезпечує йому професійне орієнтоване спілкування.

Разом з тим, розглядаючи іншомовну компетентність магістрів-психологів слід зауважити, що вона може бути представлена у вигляді двох пов'язаних між собою напрямів: науковому (вчений, дослідник) та практичному (практикуючий психолог) в залежності від майбутньої діяльності магістра.

Отже, іншомовна компетентність магістра-психолога є, на нашу думку, складовою професійної компетентності, яка дозволяє майбутньому фахівцю застосовувати вміння та навички:

1) необхідні для аналізу наукових публікацій англійською мовою з метою виявлення новітніх світових тенденцій в науці та їхнє урахування під час власного психологічного дослідження проблеми, визначення необхідних методів психологічного дослідження, представляти власні наукові

розробки на міжнародних конференціях англійською мовою;

2) аналізувати, вивчати та впроваджувати новітні досягнення з психології, що представлені в англомовних ресурсах у практичну психологічну діяльність (форми роботи з клієнтами, майстер-класи, стажування тощо) та налагоджувати професійні зв'язки з закордонними партнерами.

Розробляючи практичні заняття викладачу треба звернути увагу, що обмежена кількість аудиторних годин диктує необхідність впровадження достатньо насиченого за темами змісту навчального матеріалу та швидким темпом роботи на занятті, а частина самостійної роботи значно збільшується порівняно з бакалаврським рівнем освіти. Теми практичних занять повинні співвідноситися з темами інших дисциплін підготовки магістрів.

Окремо, треба зауважити, що довготривале дистанційне навчання, спочатку у зв'язку з коронавірусною пандемією, а потім у зв'язку з війною, привело до того факту, що під час практикуму з іноземної мови магістри намагаються виконувати у більшості писемні види діяльності. Тому під час практичних занять необхідно створювати умови для заохочення магістрів розмовляти англійською мовою. Ефективною в цьому контексті виявилася робота в мікрогрупах на платформі Zoom. Так, на одному з занять, студентом пропонувалося визначити спільні та різні риси характеру серед учасників групи та представити у загальному залі. Такий вид завдання надав можливість магістрам-психологам більше впізнати один одного, створити позитивну атмосферу, яка сприяє іншомовному спілкуванню з психологічної діяльності.

Під час роботи в групах магістри також мали можливість обговорити психологічний кейс, продискувати різні життєві сценарії. Заохочення здобувачів до дискусій та дебатів відбувалося також із залученням коротких відео для перегляду з платформи YouTube.

Орієнтація на виконання комунікативних вправ допомагає викладачу оцінити рівень сформованості іншомовної компетентності магістра, адже мова – це не просто система знаків, це засіб спілкування, передачі інформації між людьми.

Під час перевірки виконаного завдання викладач, на нашу думку, повинен звертати увагу на правильність:

- розуміння поставленої проблеми;
- вживання психологічних термінів;
- дотримання порядку слів у англійському реченні;
- вимові іноземних слів.

Викладачу треба пам'ятати, що магістерський рівень освіти передбачає постановку та досягнення інших від бакалаврського рівня цілей та завдань. Викладачу, який розробляє навчальну дисципліну

необхідно усвідомити, що заняття не можуть бути представлені, як звичайне вивчення англійської мови. Так, наприклад, слід уникати тестових завдань, націлених на знання граматичних явищ в англійській мові. Пояснення граматичних явищ в англійській мові повинно носити характер засвоєння студентами фонових знань, тобто знання з граматичних явищ магістр отримує при необхідності під час роботи з іноземним матеріалом.

Виконання онлайн тестів, як вид контролю, повинно бути спрямоване значною мірою на перевірку лексичного матеріалу, тобто на правильність розуміння вживання термінів з психології, написання есе. Так, наприклад магістрам пропонувалося написати твір-роздум на тему «Роль психології у моєму житті» та завантажити на навчальну платформу Moodle.

Разом з тим, іноді бажання викладачів використовувати під час практичного заняття якомога більше різноманітних мультимедійних технологій привело до того, що такому важливому аспекту, як говоріння іноземною мовою за фахом, не приділяється достатньо уваги. Саме тому, проведене нами спостереження під час практичних занять дозволило нам стверджувати, що робота у малих або великих групах на платформі Zoom виявилася найбільш ефективною також і для опрацювання наукових статей, читання, перекладу значних за обсягом наукових книжок з психології.

Здобувачі як учасники групи кожний мав свій обсяг роботи з англомовним текстом, який частинами розподілявся між групами. Під час виконання завдання магістри мали можливість практикувати уміння роботи з онлайн перекладачем, розвивати контекстуальну здогадку, виокремлювати психологічні терміни, слова-зв'язки, сигнальні слова, найбільш поширені наукові кліше, навички пошукового читання (scanning), переглядового читання (skimming).

Серед індивідуальних видів роботи ефективним виявилася онлайн дослідження наукових публікацій. В цьому контексті зручною для магістрів виявилася сторінка Американської психологічної асоціації (APA American Psychological Association). Використовуючи англомовні статті магістри ознайомлювалися з структурою складання анотацій, правил написання статті.

Особливий наголос під час формування іншомовної компетентності треба зробити, на нашу думку, на умінні магістра-психолога презентувати свої наукові інтереси, результати дослідження, досягнення у вигляді доповіді, презентації англійською мовою перед аудиторією (одногрупниками). Ми переконані, що виконання таких завдань магістрами сприятиме розвитку їхніх навичок публічного виступу (public speaking), допоможе позбутися можливих проявів тривожності під час мовлення, що в у свою чергу, допоможе у подальшому май-

бутнім фахівцям поводитися впевнено під час індивідуального консультування, групової психотерапії.

Дієвим видом роботи щодо розвитку монологічного, діалогічного мовлення за спеціальністю виявилось, на нашу думку, виконання індивідуального проекту, який передбачав наступні етапи: 1) підготувати проект у вигляді презентації, в якому розкривається власні наукові інтереси (дослідження); 2) визначити психологічні терміни за темою презентації; 3) представити свій проект одногрупникам використовуючи сигнальні, перехідні слова та наукові кліше; 4) підготувати усну доповідь, ґрунтуючись на виконаній презентації для обговорення у групі. Серед головних вимог до виконання проекту використання закордонних англомовних наукових публікацій з теми.

Ми переконанні, що використання проектного методу роботи з підготовкою презентації сприяє розвитку у магістрів навичок наукового пошуку, окреслює основи майбутньої кваліфікаційної роботи, а також формує вміння готувати тези-доповіді на міжнародні конференції, виступи англійською мовою.

Висновки і пропозиції. Отже, іншомовна компетентність магістра-психолога є складовою професійної компетентності магістра, яка дозволяє майбутньому фахівцю застосовувати вміння та навички: 1) необхідні для аналізу наукових публікацій англійською мовою з метою виявлення новітніх світових тенденцій в науці та їхнє урахування під час власного психологічного дослідження проблеми, визначення необхідних методів психологічного дослідження, представляти власні наукові розробки на міжнародних конференціях англійською мовою; 2) аналізувати, вивчати та впроваджувати новітні досягнення з психології, що представлені в англомовних ресурсах у практичну психологічну діяльність та налагоджувати професійні зв'язки з закордонними партнерами.

Серед мультимедійних засобів ефективними виявилися:

– платформа Zoom, яка надає можливість поділу студентів на групи для обговорень запропонованих психологічних кейсів, сценаріїв, роботи над науковими публікаціями;

– короткі відео з платформи YouTube з метою аудіювання та обговорення;

– тестування на платформі Moodle.

Зміст навчальної дисципліни повинен бути насичений автентичним матеріалом з психологічної діяльності, знайомити з необхідними стратегіями щодо роботи з науковими текстами та перекладачами онлайн. Інтерактивні, комунікативні вправи з активізацією термінів з психологічної діяльності не можуть бути замінені на суто письмові роботи.

Питання ефективності формування іншомовної компетентності студентів-магістрів за допомогою онлайн засобів вимагає, на нашу думку,

постійного аналізу та обговорення, адже зміни, які відбуваються в сфері цифрових технологій та їхнього застосування в освіті носять стрімкий, динамічний характер.

Перспективу нашого дослідження ми вбачаємо у визначенні ефективних комунікативних вправ з метою розвитку навичок спілкування за фахом у здобувачів магістерського рівня освіти.

Список використаної літератури:

1. Закон України №3760-IX від 04.06.2024 року Про застосування англійської мови в Україні URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text>
2. Дроздова В. В., Рудницька К. В. Структура професійної іншомовної компетентності майбутнього фахівця. *Науковий вісник Ужгородського університету* : збірник наукових праць. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород: Говерла, 2021. Вип. 2 (49). С. 51–56
3. Когут І.В. Формування іншомовної компетентності у студентів у процесі навчання: теоретичні засади. *Молодий вчений* №10 (110). 2022. С. 106-110. URL:<https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5618/5496>
4. Кульбашна Я. А., Захарова В. О. Структура іншомовної компетентності майбутніх фахівців із стоматології. *Освітологія*. 2018. No 7. С. 157–163.
5. Волкова Л. В. Ділова гра як метод підвищення ефективності формування іншомовної комунікативної компетенції студентів. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2019. No 1(28). С. 43–58.
6. Захарова В. О. Використання відеоматеріалів як засобу формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців із стоматології. *Медична освіта*. 2020. No 4. С. 84–88.
7. Іваненко С. Білінгвільне навчання як інструмент опанування спеціальних знань студентів-немовних спеціальностей. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : КПУ, 2019. №. 67. Т. 1. С. 39–43.
8. Кречотень, О. В.; Байдак, Л. І. Стратегії розвитку особистісної харизми у процесі формування іншомовної компетентності *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Випуск 81. Київ. Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 130-135. URL:<https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/35286>
9. Салащенко Г. М. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції студентів та курсантів немовних закладів вищої освіти засобами проектних технологій. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. No 3(68). С. 153–160.

Vasylichenko O. Development of Psychology Masters' Foreign Language Competence by Online Means During Martial Law

The article is devoted to the analysis of the practice of using online technologies for the purpose of forming the master psychologists' foreign language competence. The proposed study is motivated by the need of Ukrainian higher education to improve not only the quality of teaching/learning, but also, in connection with the full-scale Russian invasion, to preserve the potential of Ukrainian universities during distance education, which was accumulated in previous years

The study emphasizes the relevance of the issue of the formation of future specialists' foreign language competence in connection with the general integration trends in the European education system, the determination by the Council of Europe of the main key competences, among which is knowledge of a foreign language, as well as the adoption by the Verkhovna Rada of Ukraine the law on the implementation of English language in Ukrainian science and education.

It was pointed out that despite the fact that in recent decades there have been a lot of findings on the structure of non-language faculties students' foreign language competence and the means of its formation, but the issue of the formation of master students foreign language competence is not paid attention to.

The identification of the problem is justified by the need to apply other approaches to the formation of masters' foreign language competence of non-language faculties.

Based on observation, comparison of forms of educational activities during practical classes, the most effective forms and methods are proposed for introduction into the educational discipline "Professional-oriented practicum in a foreign language" for masters of the speciality "Psychology", which is included in the list of mandatory disciplines training of those seeking a master's degree.

Taking into account the theoretical analysis of scientific works, the author's interpretation of master psychologists' foreign language competence, which is a component of professional competence, is proposed.

The most effective forms of formation of mastess' foreign language competence during online education have been determined. A special emphasis is placed on the ability of a master psychologist to present his/her scientific interests, research results, achievements in the form of a report, presentation in English. It is underlined the importance of providing masters with authentic material in Psychology and familiarization with the necessary strategies for working with publications as it contributes to the development of scientific research skills of masters, outlines the basics of their future qualification work, and also forms the ability to prepare theses-reports for international conferences, public speaking in English.

Key words: *master's degree, psychology, foreign language competence, English language, online technologies.*